

Kirjailija, ja hänen asiansa

Finlandia-voittaja Pirkko Saisio tunnetaan omaelämäkerrallisista teoksistaan ja terävästä yhteiskuntakritiikistään. Hän kyseenalaistaa kansan oikeustajua vastaan sotivat talousrikostuomiot ja heittää romukoppaan suvaitsevaisuuden käsitteen.

TEKSTI MIINA POIKOLAINEN // KUVAT MIKKO KAUPPINEN

Pirkko Saision viime vuonna ilmestynyt teos *Mies, ja hänen asiansa* kertoo kuusikymppisestä asianajajasta, jonka arki suistuu raiteiltaan tämän lukiessa lehdestä nuoruudenystävänsä Pablon kuolemasta. Päähenkilö ajautuu tilanteeseen, jossa hän ei enää tiedä, mikä on totta ja mikä kuvitelmaa. Kuvioon liittyvät myös entisen asiakkaan ilmestyminen toimistolle, mystisiä puhuva kollega Meskalin ja selvittämättömän murha.

Kirjaa on keuhuttu intensiivisestä otteestaan. Siinä pohditaan myös suomalaista oikeusjärjestelmää ja länsimaista oikeuskäsitystä.

– Olin toivonut kirjan herättävän isompaakin keskustelua lainsäädännöstä, Saisio myöntää.

Saisio on kirjoittanut teoksen monta itseään vaivaavaa teemaa, joita ovat esimerkiksi suomalaisen rangaistusjärjestelmän ristiriitaisuus, alaikäisten tekemät rikokset ja syyllisyydentunnon tai sen puuttumisen vaikutus ihmiseen.

– Minulla ei ole näihin aiheisiin vastauksia tai toimintaehdotuksia, vaan esitän ainoastaan kysymyksiä, hän painottaa.

TALVET MADEIRALLA VIETTÄVÄ SAISIO seuraa kotimaassa käytävää keskustelua esimerkiksi Facebookissa.

– Käyn usein uteliaisuuttani tutkimassa ihan vieraiden ihmisten profileja ja keskusteluja, hän paljastaa.

Hän joutui itsekin someyrskyn silmään viimeksi toukokuussa Helsingin Sanomille antamansa haastattelun jälkeen. Siinä hän kritisoi suomalaista keskustelukulttuuria tai oikeastaan sen puuttumista.

– Katsotaan, nostaako tämä Advokaatin juttu jonkin mitnitsunamin, hän jaksaa jo vitsailla pahimman yli päästyään.

Saision mukaan suomalainen keskustelu on turhauttavan usein sitä, että ihmiset jankuttavat omia kiveen hakattuja näkemyksiään sen sijaan, että yrittäisivät edes ymmärtää toista osapuolta.

– Ihmisten tapa korostaa omaa hyvyttään vierokuttaa minua ihan hirveästi.

Hän kertoo itsekin tehneensä vuonna 2015 Facebookissa ”Je suis Charlie” -kannanoton sen jälkeen, kun terroristit olivat Pariisissa hyökänneet satiirisen Charlie Hebdo -lehden toimitukseen ja murhanneet 12 ihmistä. Iskujen motiiviksi kerrottiin myöhemmin se, että lehti oli julkaissut pilakuvia profeetta Muhammadista.

– Aloin miettiä myöhemmin, minkä takia ne kuvat on pitänyt piirtää. Ei se tietenkään oikeuta tappamaan koko toimitusta, mutta *what’s the point?* Oliko se millään tavalla rakentavaa? Mitä se edisti muuta kuin kahtiajakoa?

Häntä häiritsee koko suvaitsevaisuuden käsite, joka vilisee lähes jokaisessa keskustelussa tällä hetkellä.

– Se on ihan järjetön käsite! Suvaitsevaisuuteen sisältyy se rakenne, että suvaitseva henkilö asettuu toisen yläpuolelle ja suvaitsee tätä, vaikkei olisikaan samaa mieltä.

– Se pitäisi heittää romukoppaan ja puhua sen sijaan kommunikoinnista ja keskustelusta, joka tarkoittaa sitä, että tarkastelemme jotakin asiaa ennakkoluulottomasti eri puolilta.

Hän kertoo esimerkiksi törmänneensä Facebookissa keskusteluun, jossa ihmiset kertoivat suvaitsevansa islamia, koska se tulee kuitenkin hiipumaan pois sivistyksen myötä.

– Nämä keskustelijat kokivat olevansa jollain ylemmällä tasolla, jolle kaikki lopulta päättyy. Sen sijaan he olisivat voineet pohtia, onko tuossa islamissa jotain, jota voisin oppia muuttumatta itse muslimiksi. Mun mielestä esimerkiksi on.

Niin sanotussa punavihreässä kuplassa koko ikänsä elänyt Saisio pyrkii tarkkailemaan yhteiskuntaa ulkopuolelta, vaikka tunnustaakin olevansa poliittisesti sitoutunut. Hän

"RIKOS JA SEN SEURAAMUKSET OVAT AINA TEKIJÄN VASTUULLA, EIVÄT YHTEISKUNNAN TAI KENENKÄÄN MUUN."

kertoo esimerkiksi osallistuneensa taannoin mielenosoitukseen päivähoitomaksujen korotuksia vastaan lapsenlapsensa kanssa.

– Meinasin saada raivarit, kun kuulin ympärilläni, kuinka äidit selittivät lapsilleen, että ”me ollaan täällä, koska pahat sedät haluaa ottaa teiltä teidän päiväkodin pois”. Pahat sedät! Ajattelin, että älkää nyt syöttäkö lapsillenne tuollaista mustavalkoista maailmankuvaa. Vastustan leikkauksia, mutta ymmärrän logiikan niiden takana. Olen eri mieltä, mutta se on ihan eri asia kuin se, että on olemassa jotkut ”pahat sedät”.

MIES, JA HÄNEN ASIANSA -KIRJA sai alkunsa, kun Saisio alkoi pohtia, millaista on elää rikos tunnollaan.

– Aloin miettiä, miten syyllisyys vaikuttaa sellaisen ihmisen elämään, joka ei ole psykopaatti. Psykopaatin elämäänhän se ei vaikuta mitenkään, hän huomauttaa.

Saisiota kiinnosti, millaiseksi ihmisen todellisuus muodostuu, kun tämä joutuu elämään salassapidettävän ja sovitamattoman teon kanssa.

– Miten se vaikuttaa ihmisen koko henkiseen kehitykseen ja läheisiin ihmissuhteisiin, kun ei voi salaisuutensa takia olla ihmisenä kokonaan läsnä, hän pohtii.

Saisio on aiemmissa haastatteluissa kertonut olevansa huono tekemään taustatöitä kirjojaan varten, ja samaa hän sanoo nytkin. Tällä kertaa hänen täytyi kuitenkin selvittää esimerkiksi, mikä on puolustusasianajajan tehtävä.

– Asianajajan velvollisuushan on saattaa totuus julki, jos hän tietää sen, mutta olla aina asiakkaansa puolella. Minulla on kuitenkin sellainen epäily – niin kuin varmaan suurimmalla osalla kansasta – että totuus ei aina tule julki.

– Käytännössä hyvä puolustusasianajaja on siis sellainen, joka ei ilmoita rikosta, jos siitä ei ole todisteita. Todisteiden puuttuessa he varmasti toivovat, ettei asiakas omaloitteisesti kerro totuutta, vaikka olisikin syyllinen. En tiedä, onko asia näin, mutta ainakin epäilen.

Saisio itse näkee asianajajan tehtävänä esittää lieventäviä asianhaaroja, eikä peittää tapahtunutta rikosta.

– Peitteleminen johtaa yhteiskuntamoraalin heikkeneemiseen. Se on myös ihmiselle itselleen kauhean katastrofaalista, jos joutuu elämään valheen kanssa.

Silti: mieluummin syyllinen vapaana kuin syytön vankeudessa.

– Se on länsimaisen oikeuskäsityksen periaate, jonka ehdottomasti allekirjoitan.

KIRJAN PÄÄHENKILÖ ja tämän kollega Meskalin, jonka Saisio myöntää olevan ainakin jossain määrin hänen itsensä alter-ego, käyvät paljon keskustelua eri rikosten vakavuudesta ja niistä langetettavista tuomioista. Meskalin puhuu rangaistuksen puhdistavasta vaikutuksesta.

– Ymmärrän sen käytännönläheisen käsityksen, että rikollisen pitää saada terapiaa, jotta hänet voidaan va-

pauttaa ja jotta hän olisi vähemmän vaaraksi yhteisölleen. Mutta yhteiskunnassa ilmeisesti koetaan, että uhrin ja uhrien – varsinkin henkirikosten – omaiset jäävät ilman sovitusta.

Teoksessa puhutaankin kolmannen aallon uhreista. Se on päähenkilön käyttämä käsite rikoksen uhrin ja tekijän omaisista, joiden elämään rikos ja siitä langetettava rangaistus myös vaikuttavat.

– Tästä asiasta minulla on ihan mielipidekin: rikos ja sen seuraamukset ovat aina tekijän vastuulla, eivät yhteiskunnan tai kenenkään muun.

Saisio kertoo esimerkin taannoisesta keskusteluohjelmasta, jossa vankilaan tuomitut isät valittivat, kuinka yhteiskunta on vienyt heidän lapsiltaan isät.

– Olisi tehnyt mieli sanoa, että ”hei, sä teit sen ihan itsel!”.

– Olen ollut itsekin nuorena mukana kiertämässä vankiloita, ja totta kai länsimainen sivistysvaltio kohtelee hyvin vankejaan. Mutta vankien oloja käsittelevissä keskusteluissa tuntuu ohittuvan täysin se seikka, että uhria on vammautettu pysyvästi tai häneltä on viety henki – tai vähintään henkinen tasapaino.

SAISIO ON PUHUNUT julkisuudessa talousrikosten ja esimerkiksi henkirikosten rangaistusten epäsuhdasta, ja myös kirjassa käsitellään aihetta. Kirjan päähenkilö esimerkiksi perustelee seuraavasti sitä, miksi rattijuoppoudesta saa lyhyemmän tuomion kuin talousrikoksesta:

”Mutta rikoksen impulsiivisen luonteen vuoksi niillä ei ole varoittavaa...rangaistuksilla siis...tai ennaltaehkäisevää funktiota. Talousrikostuomioilla taas on, talousrikokset, esimerkiksi, ovat harkittuja rikoksia. Suunniteltuja. Mikä tässä nyt on niin vaikeaa?”

– Tämähän on praktiselta kannalta ihan totta, mutta oikeudenmukaisuuden kannalta rattijuopon aikaansaama vahinko on niin paljon suurempi kuin talousrikollisen. Ihminen voi joutua kantamaan vammoja lopun elämänsä ja omaiset surua läheisen kuolemasta, Saisio toteaa.

Saision mukaan rangaistukset sotivatkin ihmisten oikeustajua vastaan.

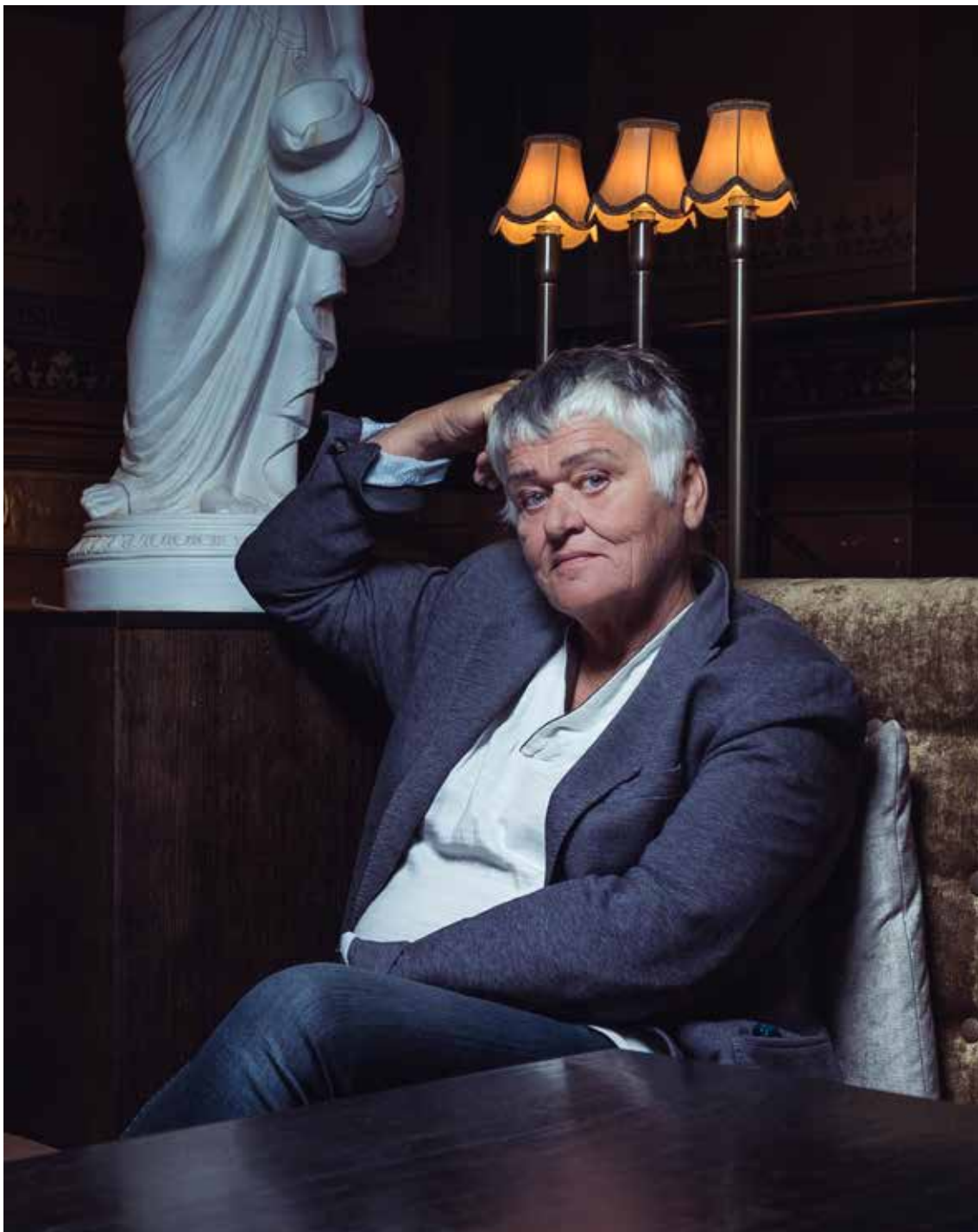
– Eihän menetettyä ihmistä saa takaisin koventamalla rangaistuksia, eikä kyse ole kostosta. Silti usein tuntuu, että laki toteutuu, mutta oikeudenmukaisuus ei, hän miettii.

Meskalin toteaa kirjassa, ettei kukaan synny murhaajaksi, valehtelijaksi tai pelkuriksi: *”Ne ovat bankkittuja ominaisuuksia, ja sillä tavalla niistä voi bankkiutua poisikin.”*

Onko Saisio samaa mieltä? Asuuko meissä jokaisessa siis potentiaalinen murhaaja?

– Kyllä, ehdottomasti. Jokaisessa on myös potentiaalinen fasisti, hän sanoo.

– Ei ole olemassa jotain kansaa, joka tulee yhtäkkiä hulluksi, kuten kävi Saksassa natsien aikaan tai serbeille ja kroaateille entisessä Jugoslaviassa. ■

LENTÄVÄ AJATUS

"Asumme Madeiralla keskellä hyvin harrasta roomalaiskatolista yhteisöä. Talomme on keskeisellä paikalla, kirkon juuressa. Arvostan paikallisten uskonnollisuutta suuresti, koska he jättävät monet suuret kysymykset jumalan haltuun. He eivät koskaan tuomitse toisia ihmisiä, ja kaikista pidetään huolta. Elämä kylässä on ollut kovaa, ja traditiot velvoittavat edelleen. Heille keskustelu jumalanpilkasta ja uskonrauhasta olisi käsittämätön. He luultavasti kysyisivät, miksi toisten uskontoa pitää pilkata. Miksi meille on niin tärkeää, mitä saamme sanoa loukataksemme toisia?"

Kaikissa uskonnoissa on omat hienot puolensa, mutta niistä ei käydä aitoa keskustelua. Itse arvostan esimerkiksi islamissa tapaa rukoilla viisi kertaa päivässä niin, että pää osuu maahan. Sen luulisi kehittävän ihmisen suhteellisuudentajua – että hän on lopulta aika pieni tekijä tässä maailmassa ja yhteydessä kaikkeen."